

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Ehdotuksen keskiössä oleva julkisen tiedon entistä tehokkaampi hyödyntäminen aineistoja avaamalla on kannatettava strateginen tavoite. Tiedon saatavuudella ja tehokkaalla käytöllä voidaan edistää niin julkisen sektorin tehokasta toimintaa kuin koko suomalaisen yhteiskunnan kilpailukykyä ja talouden kehitystä.

Tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia ja perusteltavissa. Osa niistä on hyvin kunnianhimoisia (... avaamaan kaikki julkisin varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaineistot...), osa on jo nyt monissa organisaatioissa arkipäivän toimintaa (esimerkiksi asiakaslähtöisyys, tutkimusorganisaatioiden laaja yhteistyö yli organisaatorajojen, tietoturva).

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Valtakunnallinen koordinointi on kannatettavaa, jos sillä vältetään päällekkäisen tai keskenään tavoitteiltaan ristiriitaisen työn tekemistä. Hallintomallin tulee olla avoin ja selkeä ja ylimääräisten hallintorakenteiden kehittämistä tulee välttää.

Julkisen hallinnon tietoaineistojen avaamista tulee edistää tiiviissä yhteistyössä tiedeyhteisön Avoimen tieteen koordinaation toiminnan kanssa. Tutkimuslaitosten tuottamat tietoaineistot palvelevat samanaikaisesti useita sektoreita, joten on ensiarvoisen tärkeää, että tutkimuslaitosten tietoaineistoihin kohdistuvat vaatimukset, suositukset ja odotukset ovat yhdensuuntaisia. Osallistuminen tietoaineistojen avaamisen ja hyödyntämisen kansainväliseen yhteistyöhön niin tutkimuskentällä kuin viranomais- ja asiantuntijatoiminnassa on tärkeää.

Tiedonhallintalautakunnan kokoonpanossa tulee varmistaa riittävä avoimuuden osaaminen ja ymmärrys tutkimuskentän erityispiirteistä. Osaamista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä voisi tukea Avoimen tieteen kansallisen koordinaation edustajien nimittäminen tiedonhallintalautakuntaan.

Tavoite 1.2. sisältää seuraavan kirjauksen ”Lainsäädäntö ja määräykset velvoittavat avaamaan kaikki julkisin varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaineistot, mikäli sitä ei estä joku perusteltu syy...” Termi ”julkisen hallinnon tietoaineistot” jättää epäselväksi koskeeko se myös tutkimusorganisaatioissa tuotettavia tutkimusaineistoja. Avoimen datan direktiivi edellyttää niiden osalta vain sellaisten aineistojen avaamista, jotka avataan jo muista syistä. Kaiken julkisin varoin tuotetun tutkimusdatan avaaminen ei ole realistista eikä tarkoituksenmukaista, koska tutkimusdatan hyödyntäminen voi olla hyvin vaativaa ja edellyttää syvää asiantuntemusta tai vaatia raakadatan jalostamista valmiiksi tietotuotteiksi. Ehdotamme tähän dokumenttiin kirjausta, joka olisi linjassa Avoimen datan direktiivin kanssa.

Resurssien rajallisuuden takia tietoaineistojen avaaminen tulisi voida priorisoida niiden hyötypotentialin ja vaikuttavuuden perusteella.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Strategiaan ja toimintaan liittyvät yleisperiaatteet ovat kannatettavia. Niitä soveltaessa tulee huomioida tarvittaessa tapauskohtaisia poikkeuksia.

Asiakaslähtöisyys (tavoite 2.1.) on hyvä lähtökohta, koska sen voidaan katsoa sisältävän ajatuksen avaamisen priorisoinnista aineistojen hyötypotentialin mukaan.

Tavoite 2.2.: Seuraamisen, arvioinnin ja hyvien käytäntöjen levittämisen lisäksi tietoaineistojen hyödyntämistä voidaan tukea myös tutkimuksen ja kehittämisen keinoin. Esimerkiksi tutkimuslaitoksilla on tähän tarvittavaa osaamista.

Avoimen tieteen kansallisen koordinaation piirissä on laadittu ja laaditaan avoimuutta tukevia linjauksia, joiden toteutus jossain määrin vastaa atavoitteessa 2.3. mainittua toimenpideohjelmaa. Kansallinen koordinaatio ja yhteistyö on siten tässäkin tarpeen.

Tutkimustyöllä on omat kansainväliset ja kansalliset (TENK) eettiset ohjeet, mitkä tulee huomioida kohdan 2.5 yhteydessä.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tietovarantojen löydettävyys ja käytettävyys ovat tärkeitä näkökulmia. Metatietojen yhtenäisen kuvailun edistäminen ja teknisesti toimivien rajapintojen kehittäminen on tärkeää.

Tietojen kokoaminen keskitettyihin palveluihin ja sen varmistaminen, että tietoja ei kerätä moneen kertaan, on tärkeää. Tutkimuksen tietovarantojen (ml. tutkimusdata) osalta käytössä on jo CSC:n ylläpitämä Tiedejatutkimus.fi –portaali. Yhteistyö ja koordinaatio kansallisesti (tässä erityisesti CSC:n kanssa) ja kansainvälisesti (esim. European Open Science Cloud EOSC kanssa) on tärkeää tietovarantoja suunniteltaessa. Keskeistä on rajapintojen ja tietoarkkitehtuurien yhteentoimivuus. Keskitetty tallennusratkaisu ei ole välttämätöntä, jos rajapinnat järjestelmien välillä toimivat riittävän hyvin. Keskitettyjä ratkaisuja kehitettäessä on huomioitava tietoaineistojen moninaisuus.

Tiedon laatukriteerien osalta on huomioitava, että tutkimustyössä ensisijaisia ovat tiedeyhteisön ja tieteenalojen omat laatukriteerit ja hyvä tieteellinen käytäntö-periaatteet (tavoite 3.3).

Tietoturva- ja tietosuojariskeihin varautuminen on olennaisen tärkeää ja julkishallinnon yhtenäiset käytännöt helpottavat yksittäisten organisaatioiden toimintaa.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Kuten ehdotuksessa todetaan, tiedon hyödyntäminen ja avaaminen edellyttävät resursseja, mikä pitää julkishallinnon budjetoinnissa ja rahoituksessa huomioida. Myös organisaatio- ja sektorikohtaiset erot tulee huomioida velvoitteissa. Kansalliset tukipalvelut edistävät kokonaisvaltaista kehitystä. Samoin keskitetyt alustat ja työkalut edistävät kehitystä, huomioiden kuitenkin sen, että tapauskohtaisesti linkitetyt järjestelmät ja toimivat rajapinnat ovat myös tapaa edetä teknisesti tiedon jakamisessa ja hyödyntämisessä.

Eri sektoreiden tietoaineistojen yhdistelyssä on suuri hyödyntämispotentialiaali. Siten sektoreiden ja organisaatioiden välisen yhteistyön edistäminen ja aineistojen yhdistelyn mahdollistavien teknisten ratkaisujen toteuttaminen on keskeistä.

Tavoitteet 4.2-4.4 ovat monelta osin yhteneväisiä tiedeyhteisön tavoitteiden kanssa. Yhteistyö Avoimen tieteen kansallisen koordinaation ja CSC:n kanssa on siten tärkeää. Tiedeyhteisön puolella on rakennettu lukuisia kansallisia tietoaineistojen avaamista tukevia palveluja (esimerkiksi Fairdata-

palvelut <https://www.fairdata.fi/> ja YSO <https://finto.fi/yso/fi/>). Myös kansainvälisten palvelujen käyttö on tarpeenmukaista monilla tieteenaloilla.

Marttinen Sanna
Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet